

KRALJSKI DALMATIN, PRVE NOVINE NA HRVATSKOM JEZIKU

vineri, 12 august 2022

Kraljski Dalmatin, prve su novine na hrvatskom jeziku tiskane izme u 12. srpnja 1806. i 1. travnja 1810. godine.

Prvi broj novina «Il Regio Dalmata – Kraljski Dalmatin» tiskan je dana 12. srpnja 1806. godine. Tadašnja je francuska uprava za svoju novu pokrajinu pokrenula dvojezi ni službeni list. Odluku o pokretanju lista za Dalmaciju donio je sam car Napoleon i to pod prvotno odre enim imenom Dalmata Veneto. Po vremenu izlaženja list je bio tjednik, ija je svaka stranica bila podijeljena na dva stupca. Na lijevoj je strani tiskan tekst na talijanskom jeziku, a na desnoj hrvatski tekst. Svaki broj imao je po osam stranica, a format je promijenio u dva navrata. Od prvog je broja izlazio subotom i tiskan je u tiskari Antona Luigia Battare u Zadru.

List je itateljima ve u prvom broju jasno dao do znanja da e talijanske tekstove (taliansko skazanje) prevesti na hrvatski jezik, jasno nazivaju i hrvatski jezik njegovim pravim imenom (slauni Arvazki jezik).

Od 31. prosinca 1807. do 25. kolovoza 1809. list je izlazio petkom, no tada se po inje neredovito tiskati. Razlog tomu bili su austrijsko-francuski sukobi u tadašnjoj Dalmaciji. Neredovitost izlaženja lista posebno se o ituje od Schönbrunnskog mira 14. listopada 1809., kojim je Austrija izgubila svoje povijesne pokrajine i ime po inje osnivanje Ilirskih provincija sa sjedištem u Ljubljani. Kona nim osnivanjem provincije i prenošenjem sjedišta uprave u Ljubljanu, Zadar je prestao biti glavni grad, a list je izgubio prvobitno zna enje kao glasilo francuskih vlasti u okupiranim i anektiranim podru jima.

List je izlazio u nakladi od 600 primjeraka, a godišnja pretplata iznosila je 12 mleta kih libara. Pretplata se mogla izvršiti i na tri, etiri i šest mjeseci, a pojedina ni je broj u prodaji stajao pet mleta kih soldina. List je imao prvenstveno propagandisti ki zna aj, kao sredstvo za pridobivanje naklonosti tadašnje javnosti za Napoleonovu upravu na ovim prostorima, a objavljivao je službena priop enja i razne upute i naredbe. Upute su se mahom odnosile na unaprije enja u gospodarstvu.

Teme koje je list pokrivao bili su lanci iz podru ja demografije, gospodarstva, kulture, naobrazbe, odgoja, politike, poljodjelstva, povijesti, prava, religije, vojnih znanosti i zakonodavstva.[3]
Do ukidanja lista dolazi 1. travnja 1810. godine, pa su tako prve novine na hrvatskom jeziku izlazile samo tri godine, osam mjeseci i dvanaest dana. Ukupno je izišlo 176 brojeva «Kraljskog Dalmatina», i to na 1392 stranice.

Prvi urednik «Kraljskog Dalmatina» je bio dominikanac Nikola Dominik Budrovi . On je bio ujedno i novinarom i prevoditeljem tog lista. Autor je prve vijesti na hrvatskom jeziku objavljene u novinama. To je bila vijest iz srpnja 1806. o osloba anju Dubrovnika od opsade te radosti gra ana zbog tog. List su ure ivali i pisac i publicist Bartolomeo Benincasa, zatim istaknuti hrvatski intelektualac iz Zadra Ivan Kreljanovi Albinoni, a još su prevodili zadarski franjevci Andrija Kad i , Paško Juki . i Nikola Sandri .

U Kraljskom je Dalmatinu objavljena i prva novinska recenzija jedne knjige. To je bilo u br. 38 iz 1808. u kojoj je prikazana hrvatska gramatika Grammatica della lingua illirica Franje Marije Appendinija.

Zbog injenice da je list tiskan na hrvatskom jeziku, "Kraljski Dalmatin" je bio dosta itan me u hrvatskim stanovništvom, ruše i duboko usane predrasude odre enih društvenih krugova, predrasude o hrvatskom jeziku kao manje vrijednom. Sama ova injenica je uvelike pridonijela hrvatskom nacionalnom bu enju u Dalmaciji.

Kraljski je Dalmatin sudjelovao u stvaranju hrvatskog stru nog nazivlja na mjestima gdje to tada nije postojala hrvatska rije . Njegovi su prevoditelji stvorili ove hrvatske rije i: filozof - mudroznanaac, retorika - liposlovka, harmonija - skladnoglasje, elokvencija - hitroslovlje, akademija - mudroskupština, licej - mudrou ionica, agrikultura - težaštvo, teatar - prikazalište, religija - bogostovije, skretar - otajnik (tajnik), reforma - prinaprava i tako dalje.

Bogata zadarska tradicija izdavaštva nastavlja se 1832. godine pokretanjem novina na talijanskom i njema kom jeziku «La Gazzetta di Zara», te novina na hrvatskom jeziku «Zora dalmatinska» iz 1844. godine. Od 1. ožujka 1862. godine u Zadru izlazi i «Narodni list» - najstarija živu a hrvatska novina.

Preuzeto iz hr.wikipedia.org